

WHITEPAPER

Rapporteren over fraude(risico's) in het bestuursverslag door woningcorporaties

Inhoud

Inleiding	02
Onderzoek	03
Resultaten	04
Frauderisicobeheersing door BDO	05
Over BDO	06

Inleiding

De aandacht voor fraude en frauderisico's blijft toenemen. Onlangs wees de Autoriteit woningcorporaties (Aw) nog op een zorgwekkende stijging van het aantal fraudegevallen waarvan woningcorporaties slachtoffer zijn geworden. In het algemeen is de maatschappij steeds kritischer geworden op gevallen van fraude, corruptie of andere onregelmatigheden. Sociale media spelen hierin een belangrijke rol, want negatieve berichten zijn in een mum van tijd verspreid. Fraudegevallen leiden daardoor niet alleen tot financiële schade maar ook tot reputatie- of imagoschade. En die schade is vaak veel groter.

Het is van belang dat organisaties zélf aan het roer staan om hun frauderisico's te beheersen. Wij signaleren echter dat 'frauderisico's' nog niet altijd top of mind zijn van directie en interne toezichthouders (rvc). Logisch, want er zijn meer dan genoeg andere uitdagingen in corporatieland. Totdat het te laat is, en de organisatie zelf slachtoffer wordt van een interne of externe fraude.

Vanuit onze rol als externe accountant besteden wij de afgelopen jaren steeds meer aandacht aan fraude en frauderisico's. Wij vragen organisaties bijvoorbeeld naar hun fraudebeleid, of er onregelmatigheden zijn geweest en of er een frauderisicoanalyse is uitgevoerd. Dat laatste is vaak niet het geval. Wij voeren ook zelf een frauderisicoanalyse uit en dringen bij woningcorporaties aan op opvolging van deze risico's door deze te mitigeren of te beheersen. En als wij belangrijke frauderisico's hebben geïdentificeerd, voeren we gerichte controlewerkzaamheden uit om vast te stellen dat geen sprake is geweest van fraude met een mogelijk materieel effect op de financiële verantwoording. Tot slot rapporteren wij over frauderisico's in onze controleverklaring. Vanuit die verklaring verwijzen wij ook naar passages in het jaarverslag waarin het bestuur rapporteert over (fraude)risicobeheersing en eventueel voorgekomen gevallen van fraude. Daarbij valt op dat woningcorporaties hiermee soms moeite hebben. Fraude, corruptie en andere onregelmatigheden, maar ook de beheersing daarvan, lijken lastige onderwerp om over te rapporteren.

Onderzoek

BDO heeft een onderzoek uitgevoerd naar de wijze waarop woningcorporaties rapporteren omtrent fraude in het jaarverslag en met welke diepgang. In het onderzoek zijn in totaal 44 woningcorporaties betrokken van diverse omvang, variërend van klein tot zeer groot en van landelijk tot grootstedelijk. De corporaties in ons onderzoek betreffen dus zowel OOB als niet-OOB corporaties met verschillende controlerende accountants. Wij hebben in ons onderzoek een verband gelegd met de aanbevelingen uit de NBA-brochure 'Frauderisicobeheersing: aanbevelingen voor bestuurders en toezichthouders'. Hierin zijn 11 punten genoemd die houvast bieden bij het beoordelen van frauderisico's en de te nemen maatregelen. Samen kunnen deze punten helpen om te komen tot een goed stramien voor frauderisicobeheersing.

Transparante rapportage

Hoewel verslaggevingsregels (art. 2:391 lid 1BW en RJ 400) niet verplichten om te rapporteren over deze 11 punten rond frauderisicobeheersing, is hierin wel opgenomen dat de belangrijkste risico's en onzekerheden moeten worden benoemd, alsmede de risicobereidheid en de maatregelen ter beheersing van die risico's en onzekerheden. Frauderisico's vallen uitdrukkelijk ook hieronder, zeker als deze impact kunnen hebben op de financiële positie, reputatie of zelfs de continuïteit van de organisatie. Om die reden kunnen de genoemde 11 punten houvast bieden om transparant te rapporteren over het fraudebeleid en de wijze van frauderisicobeheersing door de corporatie. Om die reden onderzochten wij of en in hoeverre de aanbevelingen uit de NBA-brochure nu reeds zijn opgenomen in de door ons onderzochte bestuursverslagen. Dit geeft het volgende beeld:

AANBEVELING/VRAAG	CATEGORIE	TOTAAL ¹	XL	L	M	S
	Aantal	44	17	9	9	9
1. De (voorbeeld)rol van het toezichthoudend orgaan is toegelicht:		16	5	1	5	5
2. Er is toegelicht dat een medewerkerstevredenheidsonderzoek is uitgevoerd:		3	2	0	1	0
3. Het bespreekbaar maken van misstanden bij een fraudemeldpunt en/of klokkenluidersregeling is toegelicht:						
- Klokkenluidersregeling (inclusief uitkomsten)		36	12	8	8	8
- Vertrouwenspersonen (inclusief uitkomsten)		13	4	3	4	2
- Vertrouwenspersonen (inclusief uitkomsten)		24	9	5	5	5
- Vertrouwenspersonen (inclusief uitkomsten)		8	5	2	1	0
4. Het beloningsbeleid is toegelicht:		0	0	0	0	0
5. Het diversiteitsbeleid is toegelicht:		1	1	0	0	0
6. De periodieke toetsing van de werking van beheersingsmaatregelen is toegelicht:		16	8	2	3	3
7. De interne gedragscode, normen en waarden zijn toegelicht:		41	17	8	8	8
- Nevenfuncties (inclusief uitkomsten)		30	7	8	9	6
- Nevenfuncties (inclusief uitkomsten)		13	1	8	4	0
- Belangenverstrengeling (inclusief uitkomsten)		21	5	4	6	6
- Belangenverstrengeling (inclusief uitkomsten)		4	2	2	0	0
- Corruptie		4	2	0	1	1
8. Periodieke training fraudebewustzijn is toegelicht:						
- Specifiek fraude		2	2	0	0	0
- Overige trainingen		13	7	3	3	0
9. Toelichting omtrent het voorkomen en tijdig detecteren van fraude in de financiële verslaggeving is toegelicht:		30	8	8	9	5
10. Het proactief communiceren met de accountant is toegelicht:		1	0	0	0	1
11. De aanwezigheid van een frauderesponsplan is toegelicht:		0	0	0	0	0

¹ Toelichting: S = klein (tussen 2.500 en 5.000 eenheden), M = middelgroot (tussen 5.000 en 10.000 eenheden), L = groot (tussen 10.000 en 25.000 eenheden), XL = zeer groot (> 25.000 eenheden)

Resultaten

Alle corporaties rapporteren in meer of mindere mate over het onderwerp fraude, echter is het voor de lezer van het bestuursverslag vaak zoeken, omdat de informatie verspreid in het verslag is weergegeven. Gezien de maatschappelijke interesse voor het onderwerp, is het van toegevoegde waarde om 'fraude' op een meer prominente en centrale plek in het verslag te behandelen.

Bijzonderheden

Wij lichten enkele bijzonderheden nader toe:

- ▶ Een kwart van de onderzochte woningcorporaties rapporteert niet over een al dan niet uitgevoerde frauderisicoanalyse en daaruit voortvloeiende frauderisico's en eventuele risicobereidheid.
- ▶ Door hierover transparant te rapporteren kan de corporatie de lezer informeren over de inschatting en daaraan onderliggende overwegingen met betrekking tot frauderisico's.
- ▶ Verder blijkt dat veelal geen directe koppeling gemaakt wordt tussen frauderisico's en ingerichte beheersingsmaatregelen.
- ▶ Het gros van de corporaties beschikt over een klokkenluidersregeling (36 van de 44) en ongeveer de helft heeft (ook) een vertrouwenspersoon aangesteld. Er wordt door corporaties echter maar zeer beperkt gerapporteerd over de gedane klokkenluidersmeldingen of meldingen bij vertrouwenspersonen. Het is voor lezers van het jaarverslag van toegevoegde waarde om te lezen óf er meldingen zijn geweest en wat daarmee is gedaan.
- ▶ Uit ongeveer driekwart van de onderzochte jaarverslagen blijkt dat nevenfuncties van bestuur(sleden) en leden van de raad van commissarissen worden gerapporteerd. Wat ontbreekt is dat de corporatie toelicht op welke wijze zij periodiek deze nevenfuncties beoordeelt en welke criteria zij daarbij hanteert om potentiële belangenverstremming in wezen of in schijn te voorkomen.
- ▶ Uit het onderzoek komt naar voren dat vaak niet nadrukkelijk gerapporteerd wordt of sprake is geweest van onregelmatigheden als gevolg van fraude, ongeacht of dit wel of niet is voorgekomen. In het kader van transparantie is voor de lezer van het verslag relevant of onregelmatigheden zijn voorgekomen, zo ja, wat er is voorgevallen, hoe de corporatie hierop heeft gereageerd en wat de impact is geweest voor de corporatie.
- ▶ Uit het onderzoek blijkt dat geen van de corporaties rapporteert over het hebben van een zogenoemd frauderesponsplan. Een frauderesponsplan helpt de organisatie bij het plannen, coördineren en het uitvoeren van onderzoek en het vervolgens bepalen van de te nemen maatregelen, nadat een onregelmatigheid als gevolg van fraude is voorgevallen. Anders gezegd: woningcorporaties lijken niet voorbereid als zich een incident voordoet, althans zij schrijven hier niks over in hun jaarbericht. Dat is een gemiste kans: een fraudegeval brengt vaak veel emoties mee en het helpt de organisatie als reeds in rustiger vaarwater is nagedacht over de te doorlopen stappen in geval van fraude.

Top of mind

Wij herkennen de cijfers uit dit jaarverslagenonderzoek ook uit onze andere onderzoeken. Vrijwel alle woningcorporaties hebben een beleid op het gebied van risicobeheersing, hoewel de aandacht voor frauderisico's daarin vaak nog specifiek mag. Ook beschikken de meeste woningcorporaties over een klokkenluidersregeling, een intern of extern meldpunt, gedragscodes et cetera. Hierboven blijkt echter dat nog niet alle corporaties dit ook melden in hun bestuursverslag. Ergo, de zeer grote woningcorporaties 'scoren' op een aantal aspecten zelfs minder goed dan de andere corporaties. Dat is een gemiste kans, want daarmee doen woningcorporaties zichzelf tekort.

Wij begrijpen dat frauderisicobeheersing niet altijd top of mind is van directie, bestuur en rvc van een woningcorporatie. Totdat het te laat is, en de corporatie zelf slachtoffer is geworden van interne of externe fraude.

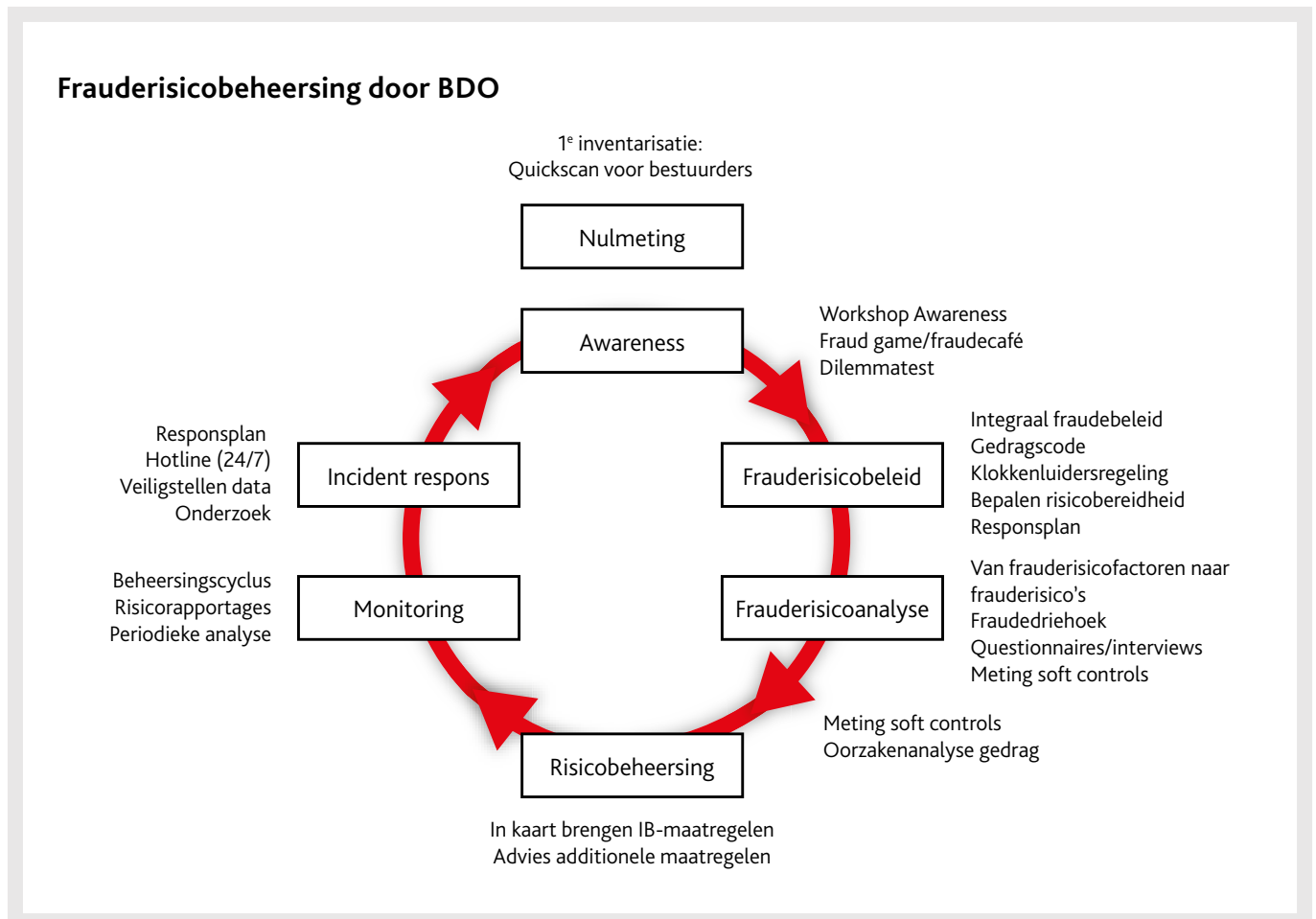
Frauderisicobeheersing door BDO

Bij frauderisicobeheersing (fraud risk management) gaat het over het in beheersing zijn van de risico's op fraude, corruptie of non-compliance. BDO Forensics & Technology helpt u graag om deze risico's te doorgronden en te beheersen. Wij doen dat samen met BDO-branchedeskundigen, zodat wij kennis van deze risico's én van de corporatiesector combineren en (dus) de taal van uw organisatie spreken. We weten wat er speelt en wat belangrijk is. In overleg wordt een passend programma samengesteld, waarbij valt te denken aan de volgende onderdelen:

- ▶ **Awareness:** via praktijkgerichte en interactieve trainingen en workshops, maken wij u en uw medewerkers bewust van de risico's op fraude, corruptie en non-compliance. Zij leren red flags te herkennen én weten hoe zij dan moeten handelen.
- ▶ **Beleid:** wij helpen u mee uw eigen frauderisicobeleid, gedragscode en risicosponsplan op te zetten.
- ▶ **Frauderisicoanalyse:** samen met uw key-functionarissen brengen wij de voor uw organisatie belangrijkste risico's in kaart. Hiermee ontstaat een goed beeld van uw frauderisicoprofiel. In deze fase kan desgewenst ook een soft control-meting plaatsvinden.
- ▶ **Risicobeheersing:** wij brengen bestaande interne controlemaatregelen in kaart en geven - gebaseerd op uw frauderisicoprofiel - advies over mogelijke additionele waarborgen.
- ▶ **Monitoring:** wij adviseren over een de door u gewenste beheersingscyclus en bijbehorende (risico)rapportages. Desgewenst ondersteunen én adviseren wij u bij de periodieke analyse ervan.
- ▶ **Incident respons:** en als er dan toch wat gebeurt, moet u snel kunnen handelen. Bijvoorbeeld door snel data veilig te stellen en de juiste stappen te nemen. Ook dan kunt u uiteraard op ons rekenen.

Onze aanpak

Onze aanpak kan worden weergegeven in de volgende visualisatie:

Over BDO

BDO Forensics & Technology ondersteunt organisaties bij geschilbeslechting, maar ook bij het voorkomen, detecteren en adequaat reageren op fraude, corruptie en non-compliance.

Een manier om incidenten te voorkomen is inzicht creëren in waar uw organisatie risico's loopt op niet-naleving van wet- en regelgeving. Onze specialisten helpen organisaties met het creëren van inzicht in deze risico's en het mitigeren hiervan, bijvoorbeeld door het opstellen van een fraudebeleid en het verder verbeteren van frauderisicomanagement.

BDO Audit & Assurance controleert uw jaarrekening of andere financiële verantwoording. Daarbij wordt niet alleen naar 'het boekje' gekeken, maar ook naar zaken als privacy, ICT, strategie en bedrijfsvoering, bedrijfscontinuïteit en fraude-, corruptie- en overige non-compliancerisico's. BDO Audit & Assurance vindt het belangrijk dat zaken niet alleen kloppen (binnen de regels zijn), maar ook deugen. Daaraan besteden wij, samen met de gecontroleerde organisaties, veel tijd en aandacht.

Heeft u vragen over frauderisicopreventie en -beheersing óf audit? Neem dan voor een vrijblijvende kennismaking contact met ons op.

**Wilt u meer informatie?
Neem dan contact op met:**

DICK VAN ONZENOORT

Partner BDO Forensics
& Technology
E dick.van.onzenoort@bdo.nl
T 06 - 41 15 01 95

MARGRIET ZONNEVELD

Partner BDO Audit & Assurance
en voorzitter BDO branchegroep
Woningcorporaties
E margriet.zonneveld@bdo.nl
T 06 - 11 25 96 30

MEER INFORMATIE

Wil je meer weten over
BDO Forensics & Technology?
[Kijk dan op onze website.](#)

Deze publicatie is zorgvuldig voorbereid en tot stand gekomen, maar is in algemene bewoordingen gesteld en bevat alleen informatie van algemene aard. Deze publicatie bevat geen advies voor concrete situaties, zodat uitdrukkelijk wordt afgeraden om zonder advies van een deskundige op basis van de informatie in deze publicatie te handelen, na te laten of besluiten te nemen. Voor het verkrijgen van een advies dat is toegesneden op uw concrete situatie, kunt u zich wenden tot BDO Accountants & Adviseurs of een van haar adviseurs. BDO Accountants & Adviseurs, de met haar gelieerde partijen en haar adviseurs aanvaarden geen aansprakelijkheid voor schade die het gevolg is van handelen, nalaten of het nemen van besluiten op basis van de informatie in deze publicatie.

BDO is een op naam van Stichting BDO te Amsterdam geregistreerd merk.

In deze publicatie wordt **BDO** gebruikt ter aanduiding van de organisatie die onder de merknaam 'BDO' actief is op het gebied van de professionele dienstverlening (accountancy, belastingadvies en advisory).

BDO Accountants & Adviseurs is een op naam van BDO Holding B.V. te Eindhoven geregistreerde handelsnaam en wordt gebruikt ter aanduiding van een aantal met elkaar in een groep verbonden rechtspersonen, die ieder afzonderlijk onder de merknaam 'BDO' actief zijn op een bepaald terrein van de professionele dienstverlening (accountancy, belastingadvies en advisory).

BDO Holding B.V. is lid van BDO International Ltd, een rechtspersoon naar Engels recht met beperkte aansprakelijkheid, en maakt deel uit van het wereldwijde netwerk van juridisch zelfstandige organisaties die onder de naam 'BDO' optreden.

BDO is de merknaam die wordt gebruikt ter aanduiding van het BDO-netwerk en van elk van de BDO Member Firms.

www.bdo.nl